

Elnyomás vagy erőszakos asszimiláció²⁸⁴

Demokrácia és kisebbségi kérdés

A háború előtti magyar politika bűnei – Lehet-e Közép-Európában tiszta nemzeti államokat kialakítani? – Megoldható-e és hogyan oldható meg a nemzetiségi kérdés? – A demokratikus államberendezés és a Duna-völgyi demokrácia az egyetlen megoldás – Ausztria csatlakozni fog Németországhoz – A német veszedelem és a dunai népek szövetsége

Mintha a múlt és a jelen összeesküdött volna a magyar demokrácia ellen. Hiába keressük nyomait a háború előtti és a mai politikai életben.

A háború előtti magyar politikát azzal jellemezhetjük a legjobban, ha azt mondjuk, hogy romantikus politika volt. Ez a politika nem számolt a magyar élet egyedüli biztos hordozójával: a magyar néppel. A nép érdekeinek a szolgálata helyett kizárólag a közjogi értelemben vett magyar államhatalom kiépítésére törekedett abban a téves hitben, hogy a magyar élet legfőbb biztosítója ezen a földön nem a nép, hanem a történetjogi alapon nyugvó magyar alkotmány. Szekfű Gyula írja: „Az államfogalmat kizáróan közjogi tartalom határozta meg, közhiedelemmé vált, hogy az igazi magyar munka, közjogi munka, parlamenti és politikai cselekvés, mely tehát egyszerű parlamenti eszközökkel elvégezhető. Lelki felemelkedés, erkölcsi elhatározás, Széchenyies önmegtágadás nem szükséges hozzá. Egy szóval: az állam fogalma maga alá gyűrte a nemzetét és népét, egy jogi konstrukció, egy hideg formula azt a magasztos élőlényt, melyet mi erkölcsi öntudatra ébredt európaiak a legjobb értelemben nemzetnek nevezünk.”

Nincs okunk kételkedni Szekfű szavainak igazságában. Tény, hogy a háború előtt a demokrácia tagadásában egyforma álláspontot foglalt el az egész magyar közélet: ellenzék és kormánypárt egyaránt. Kossuth, az ellenzék eszményképe az emigrációban érkezett el a demokrácia tisztult fogalmához, de a 48-as párt hívei éppen az emigráns Kossuthot tagadták meg.

²⁸⁴ *Magyar Út*, 1934. szeptember 1. 6–7. o.

Hallani sem akartak dunakonföderációs programjairól, mellyel demokratikus alapon a dunai népek egyenjogúságát akarta megvalósítani, hanem ahelyett, még a Deák és Eötvös elveitől elfordult 67-es pártnál is szélsőségesebb nemzetiségi elveket hangoztattak.

Természetesen nagy merészség lenne azt állítani, hogy a magyar demokrácia megvalósítása esetén Trianont elkerültük volna. Nem! Ilyent eszünk ágában sincs mondani. De nem hallgathatjuk el meggyőződésünket, hogy demokratikus állami és társadalmi berendezkedéssel sokkal kevesebb veszteséggel beértük volna a trianoni katasztrófát. Ebben az esetben – a szászág és svábság példájából ítélve – mondhatjuk, hogy a kisebbségi sorsba jutott magyarság eredményesebben tudta volna védeni földjét, kulturális és gazdasági intézményeit. Viszont abban sem kételkedhetünk, hogy egy homogén összetételű és egységes felfogású demokratikus csonkamagyarországi társadalom szintén sokkal józanabban ítélte volna meg az eseményeket, mint a mai és hangos frázisok helyett – anyagi és erkölcsi támogatással sietett volna a kisebbségi magyarság megsegítésére.

Tisztában kell lennünk azzal, hogy Közép-Európában bárhogyan húzzák meg az országhatárokat, teljesen nemzeti államokat kialakítani sohasem lehet. Mindig lesznek kisebbségek. Tehát ennek a kérdésnek a rendezése nemcsak magyar érdek, hanem az összes közép-európai nemzetek érdeke; akár többségben, akár kisebbségben éljenek azok valamelyik állam keretei között.

Felvetődik a kérdés: mi a megoldás, a kibontakozás útja?

Az elnyomás? Az erőszakos asszimiláció?

Kétségtelen, hogy ezen a téren az állam hatalmi eszközökkel tud eredményeket elérni, de ezek öntudatos kisebbségekkel szemben csak efemer²⁸⁵ eredmények lehetnek és rendszerint arra jók, hogy a hatalom urait megtévesszék. Az igazságtalan, elnyomó kisebbségi politika erkölcsileg visszahat a többségi nép közéletére, mert alkalmul szolgál arra, hogy a kalandorok, álhazafiak minél nagyobb számban érvényesülhessenek. Megtörténhetik ugyan, hogy az elnyomás folytán a kisebbség anyagilag és kultúrában alacsonyabb állapotba süllyed

285 Rövid, gyorsan elmúló.

vissza, de az állam ezáltal sem jár jól, mert ebben az esetben a kisebbség igen könnyen veszedelmes felforgató eszmék melegágya lehet. Számptalan példa van arra, hogy a legveszedelmesebb forradalmárok az elnyomott kisebbségek köréből kerültek ki. Gondoljunk csak legújabbban az orosz, spanyol, macedón, horvát forradalmárookra és könnyen meggyőződhetünk a mondottak igazságáról. Annyi bizonyos, hogy mióta a nemzetiségi küzdelmek Európában megindultak, nincs példa arra, hogy az elnyomás, az erőszakos asszimiláció valahol végleges eredményhez vezetett volna.

Mi tehát a kérdés eredményes megoldásának a módja? Egyáltalán van-e ilyen?

Svájc és Észtország példája azt mutatja, hogy van. Ugyanis ebben a két, különböző nemzetiségekből álló országban nincsenek elnyomók és elnyomottak. Nemzetiségi béke uralkodik, mert a becsületes demokratikus államberendezkedés lehetővé tette, hogy a különböző népek együtt élhessenek. Svájc lakosságának 2/3-a német, Észtországnak majdnem 9/10-e észt. Ilyen arányszám mellett képzeljük el – antidemokratikus államberendezkedés esetén milyen kedvező alkalom nyílna a nemzetiségi elnyomásra!? De ez ma nem lehetséges, mert a demokratikus önkormányzati rendszer keretében a legkisebb falu éppúgy meg tudja védeni saját érdekeit, mint a legnagyobb város vagy kanton. Aldo Dami²⁸⁶ írja: "A demokrácia csak kis területen lehet valódi, mert a közérdek itt egymáshoz közel hozza a különböző magánérdekeket... A közgazdaságot lehet nagyban csinálni, a politikát kicsinyben kell és ebből a szempontból a 25 államra felosztott kis Svájc megvalósíthatta a politikai közösség legkisebb egységeit. Tény, hogy a demokrácia és főként a szokások demokráciája összeférhetetlen a centralizációval. Ebből következik, hogy a nagyobb országok nem tudnak demokráciákká lenni, vagy annak megmaradni, hacsak nem föderalizálódnak. Ezért nem tudta magát fenntartani a túlságosan centralizált weimari demokrácia és ezért nem volt a francia rezsim, bárha köztársasági is, sohasem valóban demokratikus.

Az észt demokrácia a kultúrautonómia formájában oldotta meg a kisebbségi kérdést. Kultúrautonómia, ami nem azt jelenti, hogy

²⁸⁶ Dami, Aldo (1898–1977) svájci egyetemi tanár, kisebbségi szakértő.

a kisebbség csupán kulturális önkormányzattal rendelkezik, hanem azt, hogy svájci mintára joga van – összes lokális ügyeit: a közigazgatást és bíraskodást is – szabadon intézni.

Mit látunk ezzel szemben a világ legtarkább nemzetiségi területén, Közép- és Kelet-Európában?

Tizenöt év óta minden országban irgalmatlanul folyik a centralizáció munkája. Elég, ha Jugoszláviára, Romániára, Csehországra és Lengyelországra utalunk. És az eredmény? Horvátok, macedónok, szlovákok és rutének nyíltan autonómiát követelnek. Erdélyben is nap-nap után mind több és több hang emelkedik az autonómia gondolata mellett. Előrelátható, hogy a gazdasági érdekek szintén siettetni fogják ezt a folyamatot. A mai gazdasági nyomorúságnak fő okai az apró, középkori viszonyokra emlékeztető autarchiák.²⁸⁷ Javulás csak akkor várható, ha a mai modern termelési és értékesítési viszonyoknak megfelelő, egységes, nagy gazdasági területek alakulnak ki. Tehát a gazdasági szükségszerűség következtében egy nagy integrálódási folyamatnak kell bekövetkeznie. De ezt feltétlen meg kell előznie az említett politikai differenciálódásnak, mert addig semmiféle biztos gazdasági eredményt nem lehet elérni. Kétségtelen, hogy mindazok, akik a közép-európai gazdasági együttműködést a politikai kérdések kikapcsolásával szeretnék létrehozni, homokra építenek. A nemzetiség kérdése elsősorban a lélek ügye és a nemzetiségi küzdelmekben nincs példa arra, hogy az érdekek összeütközése esetén valaha a gazdasági szempontok az érzelmi szempontok rovására érvényesülhettek volna.

Természetesen ebből következik, hogy a léleknek, amely a nemzetiségi öntudat hordozója, tisztának és becsületesnek kell lennie. A tiszta és becsületes lélek megóv a kalandor politikától, amely mindig a nép életének és vagyonának veszélyes kockáztatásával jár. Elfogult magyarjaink politikai álláspontjuk igazolásul hiába hivatkoznak az ellenfél elvakultságára, mert nyilvánvaló, hogy a sötétséget csak a világosság, az elvakultságot a józanság és fegyelmezettség győzheti le.

Pillanatnyilag bármennyire tornyosuljon körülöttünk a sovinizmus hullámgyűrűje, azért nekünk nem szabad lemondanunk a Duna-

²⁸⁷ Autarchia: önellátás.

völgyi demokrácia gondolatáról, mert végeredményben az összes itt lakó népek csak ebben találhatják meg igazságos és jogos nemzetiségi törekvéseiknek szilárd biztosítást. Nem új igazság ez. Legelőször Teleki László és Kossuth Lajos hirdették – még a XIX. század második felének kezdetén. Kossuth szavai ma is időszerűek: „Minden egyes aldunai nemzet, írja dunakonföderációs tervében, ha sikerülne is maga köré gyűjtenie most máshová tartozó rokonait, legfőlegbb másodrangú államot alkothatna, melynek függetlensége örökös veszedelemben forogna, s mely szükségképp alárendelve volna idegen befolyásoknak. De ha a magyarok, délszlávok és románok a főntebbi tervet fölkarolják, elsőrendű, gazdag és hatalmas állam lesznek – 30 millió lakossal, mely sokat fog nyomni Európa mérlegében.”

Nem szabad politikai jóslásokba bocsátkoznunk, de az előjelek szerint egy európai politikai esemény bekövetkezését biztosan várhatjuk. Ausztria csatlakozni fog Németországhoz, mert lehetetlen elképzelni azt, hogy a Német Birodalom tőszomszédságában az osztrák önérzet bármelyik idegen hatalom gyámkodását huzamosabb ideig el tudja viselni. Magunk részéről az önrendelkezési elv alapján semmiféle kifogást nem emelhetünk az Anschluss ellen. Azonban számolnunk kell azzal, hogy a hatalmas Német Birodalom – politikai civódás esetén – közvetlen veszélyt jelent az összes közép-európai nemzetekre. Tehát nincs más hátra: saját jól felfogott érdekünkben dolgoznunk kell a dunai népek szövetségének megvalósításán és Teleki László szavai szerint „munkánk bére hallatlan dicsőség és élet leend.”

Mester Miklós